

บทคัดย่อ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย มีเป้าหมายสูงสุดเพื่อสร้างความผาสุกและพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพที่ดี แต่การพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นภาคการผลิตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกก็ดี หรือทดแทนการนำเข้าในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาก็ดี ผลพวงที่เป็นเส้นขนานจากการมุ่งมั่นพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหารูปธรรมที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ดินเพื่อการเกษตรที่ถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นโรงงานอุตสาหกรรม และการเพิ่มขึ้นของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว เกษตรกรที่เป็นประชากรหลักของประเทศ ส่วนหนึ่งปรับตัวมาเป็นแรงงานในระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรม ในโรงงาน และอีกส่วนหนึ่งก็ยังคงประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรต่อไป แต่เปลี่ยนสภาพไปเป็น “ผู้เช่าที่ดิน” หรือ “ผู้รับจ้างทำการเกษตร” แทน

งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงสภาพวิถีชีวิต สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าถึงของระบบสวัสดิการของรัฐ และรูปแบบของการช่วยเหลือตนเองของกลุ่มเกษตรกรชาวนาเช่า โดยทำการศึกษาในพื้นที่ ตำบลลำลูกกา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรและมีการประกอบอาชีพเกษตรกรกันมากพื้นที่หนึ่งของประเทศ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพการทำนา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ชาวนาในพื้นที่บ้านคลองหกวาไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องทำการเช่าที่นาทำกินและเช่าที่อยู่อาศัยคิดเป็นร้อยละ 93.8 โดยส่วนใหญ่มีการเช่าที่นาประมาณจำนวน 30 ไร่/ครัวเรือน การทำสัญญาเช่าจะมี 2 รูปแบบ คือ (1) แบบเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีสัญญาปีต่อปี และ (2) แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร อาศัยความคุ้นเคยกันมาตั้งแต่อดีตระหว่างผู้เช่าและผู้ให้เช่า ในการคิดค่าเช่าที่นา นายทุนส่วนใหญ่จะมีการคิดค่าเช่าในรูปของปริมาณผลผลิต โดยตีมูลค่าเป็นราคาผลผลิตในช่วงนั้นๆ

ข้อสังเกตจากงานวิจัยคือ ชาวนาเหล่านี้พยายามส่งเสียบุตรหลานให้เรียนสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะตระหนักและทราบถึงความสำคัญของการศึกษาที่จะนำพาลูกหลานของเขาให้มีอาชีพการงานทำที่ดีกว่าและไม่ลำบากเหมือนรุ่นของพวกเขา อีกทั้งชาวนาเช่าที่ยังทราบถึงปัญหาในเรื่องความไม่แน่นอนในที่ดินทำกิน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการยกเลิกสัญญาเช่า เพื่อปลูกสร้างบ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม สนามกอล์ฟ หรือขายทอดตลาดเพื่อเก็งกำไรจากการขยายเข้ามาของชุมชนเมือง

ด้านสวัสดิการชุมชน มีการตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื้อปุ๋ยให้สมาชิกในกลุ่ม ในด้านสวัสดิการจากรัฐ ในส่วนของการส่งเสริมการผลิตได้รับน้อยมาก ส่วนมากชาวนาต้องพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ ปัจจัยทางการเกษตรต่างๆที่รัฐบาลให้มาเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุน เกษตรกรก็ไม่เคยได้รับครบตามจำนวนหรือไม่ได้รับเลย และบางครั้งเจ้าหน้าที่ก็นำปัจจัยที่รัฐบาลให้มาช่วยเหลือเหล่านี้มาจำหน่ายให้แก่เกษตรกรเสียเอง

เนื่องจากที่ดินทำกินเป็นที่เช่า จึงทำให้เกิดความยากลำบากในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพ เพราะต้องมีการขออนุญาตจากเจ้าของที่ดินเสียก่อน ทำให้ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงดินร่นไปประกอบอาชีพเสริมอย่างอื่นได้มากนัก รูปแบบสวัสดิการจากภาครัฐที่น่าจะเป็นในอนาคตจึงควรวางอยู่บนพื้นฐานใน

การส่งเสริมการเกษตรอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นส่งเสริมและแจกเมล็ดพันธุ์ การฝึกอบรมเกษตรกร การให้สินเชื่อในอัตราต่ำ และการประกันราคาขั้นต่ำของผลิตผลการเกษตร เพื่อส่งเสริมและช่วยเหลือการผลิตสินค้าเกษตรให้เพิ่มมากขึ้น และที่สำคัญที่สุด จะต้องปฏิรูประบบการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมให้สามารถแก้ไขปัญหาเกษตรกรไร้ที่ดินทำกิน โดยเฉพาะเรื่องของเอกสารสิทธิ์ รวมทั้งการจัดระบบติดตามและตรวจสอบ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกินในเขตปฏิรูปเกษตรกรรมอย่างจริงจัง

กล่าวได้ว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในพื้นที่ตำบลลำลูกก้านั้นนับเป็นกลุ่มประชากรที่ยังคงมีความยากจนข้นแค้น และมีคุณภาพชีวิตที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งเกิดจากผลพวงของการพัฒนาในพื้นที่ และมีกายภาพเป็น “กลุ่มเสี่ยงทางสังคม” ที่รัฐจำเป็นต้องมีนโยบายและมาตรการช่วยเหลือที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจนเกิดภูมิคุ้มกันไม่ให้เป็นปัญหาต่อสังคมได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Development Approach)